

УДК: 37.013.32

**АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ**
кандидат педагогічних наук, Мазур Ю. Я.

Хмельницький національний університет, Україна, Хмельницький

На основі всебічного опрацювання науково-педагогічної та психологічної літератури, здійснено компаративний аналіз ключових підходів до трактування поняття «педагогічна практика», яка вважається одним із найважливіших і найневід'ємніших складників професійної підготовки майбутнього вчителя-філолога, і спрямована на оволодіння мовним матеріалом, навичками мовлення, пізнавальними і мовленнєвими здібностями та ін. У статті також виокремлено і охарактеризовано змістове наповнення педагогічних підходів до формування змісту педагогічної практики майбутніх учителів-філологів, зокрема, аксіологічний (становить собою сукупність цінностей), акмеологічний (спрямований на фахове зростання) та діяльнісний (передбачає усвідомлення психологічних механізмів засвоєння знань і вмінь в процесі навчання) підходи.

Ключові слова: навчально-виховний процес, професійна компетентність, практична підготовка, аксіологічний підхід, акмеологічний підхід, діяльнісний підхід.

Кандидат педагогических наук, Мазур Ю. Я. Анализ подходов к формированию содержания педагогической практики будущих учителей-филологов / Хмельницкий национальный университет, Украина, Хмельницкий

На основе всестороннего изыскание научно-педагогической и психологической литературы, осуществлен компаративный анализ ключевых подходов к трактовке понятия «педагогическая практика», которая считается одним из важнейших и неотъемлемых составляющих профессиональной подготовки будущего учителя-филолога, и направлена на овладение языковым материалом, навыками речи, познавательными и речевыми способностями и др. В статье также выделено и охарактеризовано содержательное наполнение педагогических подходов к формированию содержания педагогической практики будущих учителей-филологов, в частности, аксиологический (представляет собой совокупность ценностей), акмеологический (направлен на профессиональный рост) и деятельностный (предполагает осознание психологических механизмов усвоения знаний и умений в процессе обучения) подходы.

Ключевые слова: учебно-воспитательный процесс, профессиональная компетентность, практическая подготовка, аксиологический подход, акмеологический подход, деятельностный подход.

PhD in Pedagogics, Mazur Y. Y. Analysis of approaches to the formation of the content of future teachers-philologists' pedagogical practice / Khmelnytsky National University, Ukraine, Khmelnytsky

On the basis of comprehensive study of the scientific pedagogical and psychological literature, a comparative analysis of the key approaches to the interpretation of the concept of "pedagogical practice", which is considered to be one of the most important and integral components of professional training of future teacher-philologists, and is aimed at mastering language material, speech skills, cognitive and verbal abilities, etc, was carried out. In the article the content of pedagogical approaches to the formation of pedagogical practice of future teachers-philologists, in particular, axiological (represents set values), acmeological (aimed at professional development) and active (involves awareness of psychological mechanisms of assimilation of knowledge and skills in the learning process) approaches, was singled out and characterized.

Key words: educational process, professional competence, practical training, axiological approach, acmeological approach, activity approach.

Вступ. Розвиток економічних, політичних та культурних відносин між державами зумовлюють необхідність оновлення змісту сучасної педагогічної освіти та, у свою чергу, підвищення рівня компетентності фахівців. Виходячи з цього, як зазначає науковець Л. Сушенцева, перед вітчизняною освітою постають нові вимоги та завдання щодо професійної підготовки студентів-філологів, котрі б характеризувалися високою мобільністю й адаптивністю до виробничих і соціальних вимог, що змінюються, та здатних ефективно реалізовувати набуті у процесі практичної підготовки професійно значущі уміння та навички [11].

Вихідні концептуальні положення щодо змісту й організації педагогічної практики ґрунтуються на основних засадах закону України «Про освіту», «Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»), Концепції розвитку загальної середньої освіти, Концепції педагогічної освіти й інших нормативних документах.

У процесі дослідження наукових праць вчених (І. Бех, В. Бондар, О. Гура та ін.) [2; 3; 5] з'ясовано, що результативність функціонування системи вищої освіти значно залежить від науково-методичного забезпечення, матеріальної бази, організаційної структури навчально-виховного процесу та рівня сформованості ключових компетенцій педагогічних працівників. Але одним із найважливіших і найневід'ємніших складників навчально-виховного процесу вважається педагогічна практика. Підтвердженням цього є виданий наказ Міністерства освіти України «Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», в якому зазначено, що «практика студентів є невід'ємною складовою частиною процесу підготовки спеціалістів в вищих навчальних

зкладах і проводиться на оснащених відповідним чином базах навчальних закладів, а також на сучасних підприємствах і в організаціях різних галузей господарства, освіти» [9, с.1]. Зазначене вище положення зосереджує увагу на тому, що саме педагогічна практика майбутнього педагога є тією ланкою, яка пов'язує науково-теоретичні знання з їх практичною реалізацією. Тому вважаємо, що педагогічна практика студентів навчального закладу – це ефективний засіб і компонент формування їхньої професійної компетентності.

Формулювання мети статті та завдань. Мета дослідження полягає у всебічному компаративному аналізі підходів до трактування поняття «педагогічна практика» та виокремленні ключових педагогічних підходів до формування змісту педагогічної практики майбутніх учителів-філологів.

Виклад основного матеріалу статті. Аналіз науково-педагогічної літератури [8; 9; 10] свідчить про наявність різноманітних підходів до трактування поняття «педагогічна практика», її мети, функцій та принципів організації, параметрів, критеріїв і показників оцінювання. Так, у «Новому тлумачному словнику української мови» практика визначається як «здійснення, проведення чогось (звичайно як реалізація намірів, ідей, планів); діяльність кого-, чого-небудь як засвоєння певних знань, навичок, досвіду і використання їх у чомусь; набутий досвід, сукупність навичок, конкретних знань у певній галузі діяльності» [139, с.462].

У соціології термін «практика» – це категорія, що охоплює всі аспекти людської діяльності і когнітивних процесів, але, як правило, вживання цього терміну деталізується через категоріальні опозиції: 1) поезія і практика; 2) теорія і практика; 3) досвід (емпірія) і практика [8, с.105].

У «Словнику іншомовних слів» «практика» (грец. *praktikos* – активний, діяльний) тлумачиться як: 1) методи, навички певної роботи, діяльності; 2) фахові знання як основа досвіду; 3) одна з форм навчання – застосування і закріплення теоретичних знань на підприємствах, в установах тощо; 4) діяльність людей, які творчо освоюють світ [10, с.124].

Педагогічна практика в Україні, як наголошує академік С. Гончаренко, – обов'язковий складник навчального процесу педагогічних інститутів, університетів, училищ, інститутів післядипломної педагогічної освіти, який передбачає професійну підготовку кадрів і підвищення їхньої кваліфікації [4, с.331]. Учений розглядає педагогічну практику студентів як спосіб вивчення навчально-виховного процесу на основі безпосередньої участі в ньому практикантів.

На думку академіка НАПН України В. Бондаря, завдання педагогічної практики – навчати творчо використовувати знання й уміння з педагогіки, психології, методики і педагогічних технологій, набуті в процесі фахової підготовки; сприяти оволодінню локально-предметними технологіями, формуванню багатоаспектних навчально-виховних технологій і педагогічних технік [3].

Процес організації педагогічної практики і змістове наповнення визначається її метою і завданнями. На основі опрацювання навчальних планів і досвіду роботи вищих навчальних закладів було визначено підходи до формування змісту педагогічної практики майбутніх учителів-філологів, що сприяють підвищенню ефективності практичного складника професійної підготовки майбутніх фахівців, врахуванню їхніх індивідуальних психологічних та фізіологічних особливостей, стимулюють їх до самостійної творчої навчальної діяльності, генерування нових ідей у процесі навчання учнів, прийняття нестандартних рішень.

Аксіологічний (ціннісний) підхід до формування змісту педагогічної практики становить собою сукупність цінностей (загальнолюдських, морально-духовних), суб'єктивне сприймання яких здійснюється студентом у середовищі педагогічної практики. Майбутній учитель не тільки здобуває відповідну кваліфікацію, а й опановує теоретичні основи мови з метою організації та підтримки іншомовного спілкування. Він набуває практичні уміння та навички знаходити спільну мову з представниками інших країн, «розвіювати» соціальні упередження щодо них, вирішувати проблемні ситуації, що виникають у навчально-виховному процесі, виконувати функцію посередника між рідною та іноземними культурами.

Вивчаючи мову, суб'єкт лінгвістичного досвіду формує новий комплекс ціннісних орієнтирів, що належать їх носіям. Інформація соціального, етнічного, лінгвокраїнознавчого характеру задовольняє комунікативні, пізнавальні, естетичні потреби студентів, забезпечує розвиток мотиваційної сфери, моральних ціннісних орієнтирів, стимулює їхню мовленнєву діяльність.

Акмеологічний підхід до формування змісту педагогічної практики майбутніх філологів, спрямований на фахове зростання, оволодіння закономірностями, умовами та факторами самореалізації творчого потенціалу особистості (її власні «акме») для аналізу успішності її практичної підготовки, професійного зростання, самовдосконалення та самовизначення в сфері іншомовної діяльності. Майбутні філологи опановують іншомовний компонент акмеологічного знання, застосовуючи змістові модулі під час вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. Професійно-орієнтований складник їх фахової підготовки включає інтегровані знання про професійну іншомовну педагогічну діяльність, науково-дослідницьку діяльність педагога, рівні професійного становлення та розвитку, професійну майстерність та її рефлексію, діагностику професійної діяльності тощо.

Діяльнісний підхід до формування змісту педагогічної практики передбачає усвідомлення психологічних механізмів засвоєння знань і вмінь в процесі навчання, дидактичних методів, прийомів, технологій, засобів навчання і вміння застосовувати їх у процесі навчання з метою досягнення освітніх цілей; здатність до творчої діяльності; вміння налагоджувати взаємодію всіх учасників навчально-виховного процесу з урахуванням

їхніх мотиваційно-ціннісних орієнтацій, вибирати оптимальний стиль спілкування в різних ситуаціях.

Висновки. Таким чином, у процесі педагогічної практики майбутні вчителі початкової школи набувають ключових компетенцій, рівень сформованості яких визначає їх здатність до виконання іншомовної діяльності: комунікативної, організаторської, дослідницької тощо. Врахування визначених та проаналізованих вище підходів до формування змісту педагогічної практики сприятиме підвищенню рівня ефективності практичної діяльності, формуванню не лише ключових професійно-значущих компетенцій сучасного філолога, а й усвідомлення ним необхідності та важливості саморозвитку, самореалізації та самовдосконалення.

Література:

1. Абдуллина О. А. Педагогическая практика студентов: учеб. пособие для студ. пед. ин-тов. – 2-е изд., перераб. и доп. / О. А. Абдуллина, Н. Н. Завязкина. – М.: Просвещение, 1989. – 175 с.
2. Бех І. Д. Особистісно-орієнтоване виховання: наук.-метод. посіб. / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 1998. – С. 22–24.
3. Бондар В. І. Навчання у початковій школі як цілісний творчий процес: теорія і практика / за ред. В. І. Бондаря; упоряд. О. Я. Митника. – К.: Почат. школа, 2011. – 384 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник /С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – С. 331–334.
5. Гура О. І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності: навч. посіб. / О. І. Гура – К.: Центр навч. л-ри, 2005. – 224 с.
6. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). – К.: Райдуга, 1994. – С. 44–46.
7. Новий тлумачний словник української мови: в 4 т. – К.: Аконт, 1999. – Т. 2. – С. 462.
8. Педагогическая практика студентов дошкольного образования: учеб. пособие /под. ред. Л. М. Волобуева – М.: Издат. центр «Академия», 1999. – 224 с.
9. Положення про проведення практики студентів вищих закладів освіти України № 351 // Зб. законодавчих та нормат. актів про освіту. – К., 1994. – С. 1–7.
10. Словник іншомовних слів / уклад. Л. О. Пустовіт. – К.: Довіра, 2000. – 136 с.
11. Сушенцева Л. Л. Формування ключових компетенцій учнів у навчально-виробничому процесі професійно-технічного навчального закладу / Л. Л. Сушенцева // Педагогіка і психологія. – 2012. – № 1. – С. 57–63.
12. Філософський словник / ра ред. В. І. Шинкарука. – 2-е вид., доп. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1986. – С. 389–390.

References:

1. Abdullyna O. A. *Pedagoghycheskaja praktyka studentov: ucheb. posobyje dlja stud. ped. yn-tov. – 2-e yzd., pererab. y dop.* / O. A. Abdullyna, N. N. Zavjazkyna. – M. : Prosveshhenye, 1989. – 175 s.
2. Bekh I. D. *Osobystisno-orijentovane vykhovannja: nauk.-metod. posib.* / I. D. Bekh. – K.: Lybidj, 1998. – S. 22–24.
3. Bondar V. I. *Navchannja u pochatkovij shkoli jak cilisnyj tvorchyj proces: teorija i praktyka / za red. V. I. Bondarja; uporjad. O. Ja. Mytnyka.* – K.: Pochat. shkola, 2011. – 384 s.
4. Ghoncharenko S. U. *Ukrajinsjkyj pedagoghichnyj slovnyk* / S. U. Ghoncharenko. – K.: Lybidj, 1997. – C. 331–334.
5. Ghura O. I. *Pedagoghika vyshhoji shkoly: vstup do specialnosti: navch. posib.* / O. I. Ghura – K.: Centr navch. l-ry, 2005. – 224 s.
6. *Derzhavna nacionaljna prohrama «Osvita» (Ukrajina KhKhI stolittja).* – K.: Rajdugha, 1994. – S. 44–46.
7. *Novyj tlumachnyj slovnyk ukrajinsjkoji movy: v 4 t.* – K.: Akonit, 1999. – T. 2. – S. 462.
8. *Pedagoghycheskaja praktyka studentov doskoljnogho obrazovanyja: ucheb. posobyje /pod. red. L. M. Volobueva* – M.: Yzdat. centr «Akademyja», 1999. – 224 s.
9. *Polozhennja pro provedennja praktyky studentiv vyshhykh zakladiv osvity Ukrainy № 351 // Zb. zakonodavchykh ta normat. aktiv pro osvit.* – K., 1994. – S. 1–7.
10. *Slovnyk inshomovnykh sliv / uklad. L. O. Pustovit.* – K.: Dovira, 2000. – 136 s.
11. *Sushenceva L. L. Formuvannja ključovykh kompetencij uchniv u navchaljno-vyrobnyhomu procesi profesijno-tekhničnogho navchaljnogho zakladu / L. L. Sushenceva // Pedagoghika i psykholohija.* – 2012. – № 1. – S. 57–63.
12. *Filosofsjkyj slovnyk / pa red. V. I. Shynkaruka.* – 2-e vyd., dop. – K.: Gholov. red. URE, 1986. – S. 389–390.